

CONFERENȚIARI CLERICI INVITAȚI DE NICOLAE IORGA LA VĂLENII DE MUNTE

Radu PETRESCU

Membbru al Societății Istorice din România, filiala București

Abstract

The scholar Nicolae Iorga (1871-1940) was one of the most important promoters of continued education for adults in Romania. He took a personal interest in encouraging educational activities, and his most important achievement in the area of adult education programs was the Summer University he founded in 1908 at Valenii de Munte. Taking advantage of relocating on a permanent basis in this small market town, he organized an adult education center where educational, vocational and cultural activities have flourished. Visiting professors from different professional backgrounds, including ecclesiastical leaders and priests, provided free tuition to the students who attended the courses by ignoring the temporary division of territories largely populated by Romanians (Bessarabia, Bukovina, Transylvania and Banat), thus contributing to a better understanding of all those living in the inter-war Greater Romania. The study offers details on the lecturers with religious background.

Keywords: Nicolae Iorga, interwar period, Vălenii de Munte, visiting professors, priests, ecclesiastical leaders

Sute de „învățați români și străini din cele mai diverse ramuri ale culturii și de diferite preocupări s-au alăturat vastei opere de cultură ce se înfăptuia din 1908 la Vălenii de Munte”¹, sub patronajul marelui cărturar Nicolae Iorga.

Cu toate acestea, numărul limitat al conferențiarilor poate fi pus atât pe seama dimensiunilor reduse ale noii săli de cursuri, inaugurată în 1912 în prezența Prințului Carol, cât și pe faptul că participarea era benevolă, fiind exclusă din start remunerarea. Totul se baza pe jertfa de sine a conferențiarilor și pe prestigiul acumulat în timp de instituția culturală cu totul aparte care a fost Universitatea

¹Constantin R. Vasilescu, *Cursurile de la Vălenii de Munte. Amintiri*, Editura Anima, București, 1997, p. 27.

Populară „Nicolae Iorga”, fondatorul preferând în permanență să evite obținerea de subsidii, indiferent din partea cui ar fi provenit: statul, partidele politice sau oamenii de afaceri.

Poate cel mai interesant aspect al participării acestora este angajamentul religios sau politic total diferit al conferențiarilor, de la extrema stângă, până la cea de dreapta, acoperind practic întregul spectru politic din perioada interbelică. Acest lucru demonstrează, încă o dată, toleranța culturală, religioasă și politică încurajată de profesorul Nicolae Iorga în cadrul cursurilor de vară, indiferent de opțiunile adoptate la un moment dat de conferențieri. Este limpede că Iorga era interesat, cu precădere, de participarea specialiștilor, a persoanelor calificate într-un domeniu sau în altul, pe linia specificității României, într-o Europă bulversată, în detrimentul discursurilor sforăitoare și ineficiente ale unor politicieni populiști.

Printre conferențieri s-au numărat și nouăsprezece clerici, majoritatea ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, dar și preoți de mir, mulți dintre aceștia viitori deținuți politici (șase persoane). Acest lucru ne poate pune pe gânduri, inclusiv pentru faptul că, dacă ar fi trăit, ar fi fost posibil ca și profesorul Nicolae Iorga să fi fost deținut politic. Nu de alta, dar și alți prim-miniștri, precum Iuliu Maniu și Constantin Argetoianu, au ajuns în închisorile comuniste, sfârșindu-și acolo zilele în condițiile cunoscute. La fel de interesant este și faptul că, într-un fel sau altul, unii clerici au trecut printr-o experiență de ordin militar.

În rândurile acestor clerici întâlnim: trei academicieni, un secretar de stat, doi secretari generali la Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, un consilier cultural la Arhiepiscopia Bucureștilor, un prim-efor al Bisericii Ortodoxe Române, un mitropolit, doi arhimandriți, un director în cadrul Fundației Regale „Regele Mihai”, iar dintre aceștia paisprezece erau profesori universitari și patru profesori secundari. Iar ca tabloul să fie și mai semnificativ, numai doi dintre clerici erau preoți care slujeau în parohii rurale (Gheorghe I. Cotenescu și Florian Stănescu-Gighera).

Să-i analizăm sumar pe fiecare dintre cei nouăsprezece clerici, „oameni aleși”², care au susținut, în perioada 1910-1946³, 113 conferințe

² Constantin R. Vasilescu, *Conferențiarul cursurilor de vară de la Vălenii de Munte (1908-1946)*, Editura Anima, București, 1999, p. 10.

³ În cazul unui număr egal de conferințe, s-a utilizat criteriul alfabetic pentru departajare [n.a.].

extrem de valoroase, cu un conținut greu de cunoscut în prezent, întrucât publicarea lor nu s-a făcut decât arareori, în rezumat, în presa timpului.

1. **Nicolae M. Popescu**, 18 conferințe (în perioada 1914-1946)⁴.

Profesor de teologie, istoric, publicist. Ilustră figură a Bisericii Ortodoxe Române, preotul Nicolae M. Popescu (1881-1963), originar din Dâmbovicioara, comuna Braniștea, județul Dâmbovița, a fost invitat de Nicolae Iorga în repetate rânduri la Vălenii de Munte, în calitate sa de profesor universitar și de academician, pe post de specialist în istorie bisericească și în istoria culturii românești. După decesul maestrului Dumitru Georgescu-Kiriac (1928), a fost ales președinte al prestigioasei Societăți corale „Carmen” din București. A deținut două mandate de secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor (în 1931 și 1939).

Redăm în continuare lista celor optsprezece prelegeri susținute de Nicolae M. Popescu în fața auditorilor aparținând unor generații atât de diferite⁵.

- „Studii bizantine în legătura cu istoria românilor” (1914);
- „Influența exercitată de bizantini în Occident” (1914);
- „Influența exercitată de bizantini în țările vecine” (1914);
- „Papismul și Bizanțul. Încercări de unificare între Biserica de Orient și Occident” (1914);
- „Probleme bisericești” (1923);
- „Muzică bisericească veche” (1926);
- „Probleme religioase” (1927);
- „Din istoria Bisericii Române” (1930);
- „Din istoria Bisericii Române” (1931);
- „Mitropolitul Grigorie Dascălul” (1934);
- „Din istoria Bisericii” (1935);
- „Biserica Ortodoxă în timpul lui Mihai Viteazul” (1936);
- „Legături bisericești neîntrerupte între Dobrogea și Țările Române” (1938);

⁴ Constantin R. Vasilescu, *Conferențiarul...*, pp. 93-94.

⁵ La fel vom proceda și în cazul celorlalți participanți, prezentând titlurile conferințelor susținute.

- „Din istoria Bisericii Române” (1939);
- „Din istoria Bisericii Române” (1940);
- „Petru Movilă” (1942);
- „Un episcop daco-român, Niceta al Remesianeii” (1943);
- „Nicolae Iorga, originea și sensul democrației” (1946).

2. **Octavian Mureșanu**, 15 conferințe (în perioada 1936-1940)⁶

Misionar și publicist, preotul ardelean Octavian Mureșanu (1881-1951) a fost misionar în America, unde a organizat primul congres bisericesc (aprilie 1929). Revenit în țară, în 1930, a slujit inițial la Valea Călugărească și, în 1937, a fost transferat în București, unde, în baza activității sale meritorii din America și din România, este numit protopop. Ajutat de Nicolae Iorga să obțină o parohie nu departe de Vălenii de Munte, începe să conferențieze acolo cu puțin timp înaintea transferării sale în București. În preajma alegerilor din noiembrie 1946, a fost transferat la Catedrala din Sibiu.

- „Ce este creștinismul și ce înseamnă a fi creștin?” (1936);
- „Credința în Fiul lui Dumnezeu” (1936);
- „Cum cunoaștem pe Iisus Christos?” (1937);
- „Caracterul creștin” (1937);
- „Adaptarea creștinismului la necesitățile spirituale ale omului” (1937);
- „Nu păcătuți!” (1937);
- „Adaptarea creștinismului la necesitățile spirituale ale omului” (1938);
- „Caracterul creștin” (1938);
- „Să nu păcătuți!” (1938);
- „Să nu păcătuți!” (1939);
- „Legea credinței” (1939);
- „Prezența și lucrarea Sfântului Duh” (1939);
- „Profesorul de religie” (1939);
- „Să nu păcătuți!” (1940);
- „Despre înviere” (1940).

⁶ *Ibidem.*

3. **Gheorghe I. Cotenescu**, 13 conferințe (în perioada 1931-1943)⁷

Preot rural muscelan, profesor secundar, dirijor și compozitor, publicist, om politic, Gheorghe I. Cotenescu (1886-1965) a desfășurat timp de 53 de ani o muncă de apostolat rural numai în județul Muscel (52 de ani numai în comuna Stoenеști, unde a ctitorit o frumoasă biserică, a fondat și a condus cooperative sătești, bănci populare, obști moșnenești și căminul cultural). Aflat în preajma profesorului Nicolae Iorga încă din studenție, i-a fost secretar particular și a colaborat constant cu acesta în cadrul Ligii Culturale, al Universității de la Văleni și al conducerii Partidului Naționalist Democrat, fondând filiala muscelană și fiind ales deputat de Muscel. Absolvent a două facultăți (Teologia și Conservatorul), a depus o muncă susținută în calitate de pedagog și profesor secundar la patru seminarii (Nifon, Câmpulung Muscel, Curtea de Argeș și Cernica - Ilfov), modelând destinele a peste o mie de elevi. Ca specialist în domeniul muzicii psaltice și occidentale (corale), a fost invitat în repetate rânduri, atât de Nicolae Iorga personal, cât și de comitetul de organizare, după asasinarea fondatorului. A fost preot militar în întreaga campanie (1916-1919), participant la primul congres al preoților din Transilvania (Sibiu, martie 1919), deținut politic, împreună cu elevul său, starețul Pimen Bărbieru, pentru sprijinul logistic acordat colonelului Gheorghe Arsenescu, conducătorul celei mai importante organizații anticomuniste din România, „Haiducii Muscelului”⁸.

- „Analiză asupra muzicii bisericеști orientale” (1931);
- „Analiză asupra muzicii orientale” (1932);
- „Muzică bisericеască, așa cum se cântă prin regiunile românești din Regat și în provinciile alipite” (1932);
- „Muzica populară” (1932);
- „Forme evolutive în cântarea religioasă orientală” (1933);
- „Evoluția muzicii psaltice de la 1805-1860” (1938);
- „Școala lui Macarie dascălul” (1938);
- „Școala lui Anton Pann” (1938);

⁷ *Ibidem*, p. 38. Constantin R. Vasilescu a omis în cartea sa două conferințe (marcate cu asterix), identificate între timp de autorul prezentului articol în programele tipărite ale cursurilor Universității de vară „Nicolae Iorga”, deși sursa de informații este comună ambilor autori [n.a.].

⁸ Radu Petrescu, *125 de ani de la nașterea Preotului profesor Gheorghe I. Cotenescu*, în „Biserica Ortodoxă Română”, seria IV, anul II (2011), nr. 2, pp. 244-252.

- „Dimitrie Suceveanu și Ștefanache Popescu” (1938);
- „Unitatea melodică la clasicii psaltichiei românești: Anton Pann, Macarie, Ștefan Popescu, Dimitrie Suceveanu” (1939);
- „Spre o evoluare și unificare a muzicii psaltice bisericești” (1939);
- „Din ale muzicii bisericești” (1943);
- „Epoca lui Anton Pann și Macarie și influența în literatura populară” (1943).

Municipiul Câmpulung Muscel i-a recunoscut meritele pe multiple planuri, acordându-i preotului profesor dâmbovițeano-muscelian Gheorghe Cotenescu, în iulie 2013, titlul onorific de „Cetățean de Onoare” post-mortem.

4. **Aurel Crăciunescu**, 11 conferințe (în perioada 1934-1940)⁹

Profesor de teologie, istoric și publicist. Preotul Aurel Crăciunescu (1877-1943) a fost profesor la Institutul Teologic de la Sibiu. În Primul Război Mondial, a fost preot militar în armata austro-ungară. Este unul dintre inițiatorii primului congres al preoților ortodocși din Transilvania (Sibiu, martie 1919), etapă importantă vizând unificarea bisericească a provinciilor-surori din România reîntregită și organizarea unitară a Bisericii sub conducerea unui sfânt sinod. A deținut funcția de secretar general în Ministerul Instrucțiunii și Cultelor (1931).

- „Epoca apostolilor” (1934);
- „Confesiunile din țară și Biserica dominantă” (1934);
- „Rolul cultural al Bisericii Ortodoxe Române în veacul al XIX-lea” (1936);
- „Din scrierile Sfântului Apostol Pavel: Epistolele către Corinteni” (1936);
- „Biserica și educația” (1937);
- „Din scrierile Sfântului Apostol Pavel” (1937);
- „Liturghia și liturghiile” (1937);
- „Chestiuni etnice în Transilvania, în jumătatea a doua a secolului XIX” (1938);
- „Andrei Șaguna și unificarea Principatelor Române” (1938);
- „Biserica dominantă și afirmația vitalității românești” (1939);
- „Iisus și concepția modernă” (1940).

⁹ Constantin R. Vasilescu, *Conferențiarul...*, p. 38.

5. **Florian Stănescu-Gighera**, 9 conferințe (în perioada 1938-1946)¹⁰

Preot rural, publicist. Preotul doljean Florian Stănescu-Gighera (1911-1979) are o activitate publicistică meritorie. Acest strălucit om de cultură a atras rapid atenția profesorului Nicolae Iorga, iar acesta îl va invita, în repetate rânduri, la Vălenii de Munte, unde va ține prelegeri, chiar și după moartea fondatorului Universității.

- „Idealul creștin peste teritorii și spații” (1938);
- „Umanitarism și naționalism” (1938);
- „Etica ortodoxă în opera lui Dostoievski” (1939);
- „Eroismul moral în afirmarea vitalității românești” (1939);
- „Caracterul moral, condiție primordială a colaborărilor internaționale” (1940);
- „Misionarul preotului Anghel Părvănescu” (1940);
- „Iisus, doctor al trupului” (1946);
- „Mijloace de însănătoșire morală a Neamului” (1946);
- „Rolul preotului în asistența socială” (1946).

6. **Constantin Dron**, 7 conferințe (în perioada 1936-1946)¹¹

Preot, profesor secundar, cooperator și publicist (drept canonic, manuale școlare). Preotul botoșănean Constantin Dron (1883-1972) a fost director al Cancelariei mitropolitane din Iași, ulterior devenind prim-efor în cadrul Eforiei Bisericii de pe lângă Patriarhie. A desfășurat o activitate meritorie în cadrul mișcării cooperatiste.

- „Ordinea creștină în lume” (1936);
- „Ordinea creștină în lume” (1937);
- „Stat gestionar sau stat cooperativ” (1938);
- „Afirmarea vitalității românești prin Biserică” (1939);
- „Creștinismul ca forță morală” (1946);
- „Educația democrației” (1946);
- „Fundamentele moralei” (1946).

7. **Ștefan Meteș**, 7 conferințe (în perioada 1922-1935)¹²

Preot, istoric, publicist, om politic, academician. Preotul ardelean Ștefan Meteș (1886-1977), absolvent a două facultăți (Teologie, Litere

¹⁰ *Ibidem*, p. 107.

¹¹ *Ibidem*, p. 44.

¹² *Ibidem*, p. 71

și Filosofie), a fost director al Arhivelor Statului din Cluj. A organizat primele secții din Ardeal ale Partidului Naționalist Democrat, fiind ales deputat în 1931 și, ulterior, fiind numit secretar de stat în Ministerul Instrucțiunii și Cultelor. Membru corespondent al Academiei încă din 1919. Deținut politic la închisoarea de la Sighet. Reabilitat parțial sub regimul comunist, reușește să publice importante lucrări de specialitate.

- „Legăturile românilor din Ardeal cu cei din Principate” (1922);
- „Legăturile românilor cu sașii și secuții” (1924);
- „Dezvoltarea istoriografiei românești ardeleni” (1924);
- „Viața economică a Ardealului în trecut” (1925);
- „Progresele științei istorice românești în secolul al XX-lea” (1931);
- „Valoarea arhivelor ardeleni și grija statului nostru pentru ele” (1935);
- „Trecutul și importanța bibliotecilor românești” (1935).

8. **Irineu Felea**, 6 conferințe (în perioada 1936-1940)¹³

Arhimandrit, publicist. Ardelean de obârșie (1885-1944), Ioan Felea, mobilizat ca preot în armata austro-ungară, este luat prizonier pe frontul italian. A făcut parte din comitetul de inițiativă care a coordonat formarea primei legiuni de voluntari români din Italia. Se călugărește târziu, primind numele de Irineu (1940), cu metanie la Mănăstirea Sinaia. Va muri la București, în timpul nimicitorului bombardament american de pe 4 iulie 1944.

- „Rolul mănăstirilor ortodoxe în trecutul Ardealului” (1936);
- „Legiunea română în Italia” (1937);
- „Maghiarizarea românilor în secuime” (1937);
- „Preoțimea ardeleană în Marele Război” (1938);
- „Minunile mesianice” (1940);
- „Psihologia mântuirii” (1940).

9. **Ion Agârbiceanu**, 5 conferințe (în perioada 1934-1938)¹⁴

Protopop, prozator, ziarist, om politic, academician. Ion Agârbiceanu, paroh greco-catolic la Orlat (Sibiu), se retrage cu armata

¹³ *Ibidem*, p. 46.

¹⁴ *Ibidem*, p. 15.

română în Moldova, unde devine preot militar, în cadrul Corpului voluntarilor ardeleni format din prizonierii de război ardeleni și bucovineni capturați în Rusia. Ulterior, devine ziarist și este ales în Parlament ca deputat și senator. Pe linie bisericească este numit protopop al Clujului și apoi canonic al Episcopiei de Cluj - Gherla. Pentru meritele sale literare este ales membru al Academiei încă din 1919. A jucat un rol însemnat în cadrul societății culturale ardelenene „Astra”.

- „Concepția creștină asupra lumii și vieții” (1934);
- „Generația de azi și clădirea României Mari” (1935);
- „Optimismul creștin” (1936);
- „Literatura și morala” (1937);
- „Elementele muncii românești” (1938).

10. **Mihai Bulacu**, 5 conferințe (în perioada 1935-1943)¹⁵

Preot profesor universitar, pedagog, publicist. Preotul vâlcean Mihai Bulacu (1898-1985) a fost timp de 56 de ani paroh la Biserica „Sfântul Elefterie” din București, fiind considerat, pe bună dreptate, unul dintre ctitorii ei de seamă. În paralel, a desfășurat o activitate meritorie în numeroase instituții școlare laice și bisericești.

- „Actualitatea propagandei creștine în școala românească” (1935);
- „Gheorghe Lazăr ca educator” (1939);
- „Catehismul creștin ca mijloc de legături spirituale pentru popoarele din sud-estul european” (1940);
- „Credința străbună și ideologia poetului Mihai Eminescu” (1940);
- „Elementul creștin în structura sufletului românesc” (1943).

11. **Cicerone Iordăchescu**, 4 conferințe (în perioada 1932-1939)¹⁶

Preot profesor universitar, publicist. Preotul moldovean Cicerone Iordăchescu (1882-1966) a fost profesor și decan la Facultățile de Teologie din Chișinău și Cernăuți. Preot militar în Primul Război Mondial. A publicat lucrări de filosofie creștină, patrologie și a tradus din Sfinții Părinți.

- „Figuri și idei din vechea literatură creștină” (1932);

¹⁵ *Ibidem*, p. 29.

¹⁶ *Ibidem*, p. 61.

- „Filosofia istoriei după Heinrich Pickert” (1934);
- „Spiritualitatea creștină” (1936);
- „Spiritualitatea religioasă în trecut și prezent la poporul român” (1939).

12. **Grigore Cristescu**, 3 conferințe (în perioada 1926-1931)¹⁷

Preot profesor universitar, publicist. Preotul oltean Grigore Cristescu (1895-1961) a slujit la mai multe biserici importante din București („Antim”, „Sfântul Spiridon” - Nou, „Pitar Moș”). Deținut politic în timpul regimului comunist.

- „Câteva probleme de morală socială” (1926);
- „Petru Hrisologul din Ravena ca predicator” (1930);
- „Rugăciunea în Biserica Ortodoxă” (1931).

13. **Marin C. Ionescu**, 3 conferințe (în perioada 1940-1946)¹⁸

Preot profesor secundar, publicist. Preotul argeșean Marin C. Ionescu (1891-1965) a fost profesor la mai multe instituții școlare, laice și bisericești din București. A slujit în Parohia „Cuibul cu Barză” și, în paralel, a fost președintele „Asociației Profesorilor de Religie din România”. A fost deținut politic.

- „Formarea creștină a tineretului” (1940);
- „Predica, element esențial al Sfintei Liturghii” (1940);
- „Rostul clerului ortodox în refacerea morală și spirituală a Neamului” (1946).

14. **Iosif Naghiu**, două conferințe (în 1942)¹⁹

Din nefericire, nu am găsit informații despre acest preot, care la Vălenii de Munte a abordat subiecte extrem de interesante, chiar și pentru zilele noastre.

- „Misionari români printre păgâni” (1942);
- „Începuturile filosofiei religioase în cultura românească” (1942).

15. **Dumitru Cristescu**, o conferință (1939)²⁰

Preot, consilier cultural, publicist. Preotul vâlcean Dumitru Cristescu (1899-1960) a slujit la Biserica „Sfânta Vineri” - Hereasca din

¹⁷ *Ibidem*, p. 40.

¹⁸ *Ibidem*, p. 60.

¹⁹ *Ibidem*, p. 79.

²⁰ *Ibidem*, p. 40.

București și a deținut funcția de consilier cultural la Episcopia Râmnicului, misionar eparhial și consilier cultural la Arhiepiscopia Bucureștilor. A fost deținut politic.

- „Expansiunea ortodoxă românească în epoca Voievodului-martir Constantin Brâncoveanu” (1939).

16. Ioan Ionescu-Dominic (Duminică), o conferință (în 1930)²¹

Preot, publicist. Preotul argeșean Ioan Ionescu-Dominic (și-a schimbat ulterior numele în Ionescu-Duminică) a slujit la Biserica „Slobozia” (str. Leon Vodă). Preot militar în Primul Război Mondial. A fost membru în Senatul legionar și deținut politic.

- „Dogma ortodoxă, prezență activă în viața poporului” (1930).

17. Mihalache C. Marinescu, o conferință (în 1946)²²

Preot, director în cadrul Fundației Culturale „Regele Mihai” din București.

- „Omagiul Fundației pentru opera culturală a Profesorului N. Iorga” (1946).

18. Iuliu Scriban, o conferință (în 1910)²³

Arhimandrit, profesor universitar, misionar, publicist, polemist. Teolog multilateral și om de mare cultură, gălățeanul Iuliu Scriban (1878-1949) a fost unul dintre marii predicatori și misionari ai Bisericii Ortodoxe Române, precursor al ecumenismului. Militant de seamă în cadrul Ligii Culturale și conferențiar extrem de popular, solicitat în permanență să țină prelegeri de către „Societatea Națională a Femeilor Ortodoxe din România”, „Tinerimea Română” și alte societăți și asociații similare, a fost marginalizat de Nicolae Iorga din cauza implicării sale în elaborarea controversatului manifest pacifist semnat de Mitropolitul Primat Conon Arămescu-Donici și lansat de trupele germane în tranșeele de la Mărășești înaintea ofensivei ce

²¹ *Ibidem*, p. 59.

²² *Ibidem*, p. 70.

²³ Constantin R. Vasilescu l-a omis în cartea sa pe acest conferențiar, identificat între timp de autorul prezentului articol în programele tipărite ale cursurilor Universității de vară „Nicolae Iorga”, deși sursa de informații este comună ambilor autori [n.a.]; <http://www.crestinortodox.ro/dictionarul-teologilor-romani/iuliu-scriban-84437.html> (accesat pe 9.02.2013).

urmărea lichidarea frontului româno-rus din Moldova. Printre altele, a fost președintele ultimei comisii de bacalaureat la Seminarul Monahal Cernica, înaintea închiderii acestei școli de Ion Antonescu (vorbind de o serie strălucită, din care făceau parte, printre alții, viitorul Patriarh Teoctist Arăpașu și viitorii arhimandriți Sofian Boghiu și Grigorie Băbuș).

- „Influența și puterea credinței față de morala publică și de societate” (1910).

19. **Tit Simedrea**, o conferință (în 1931)²⁴

Mitropolit, profesor universitar, publicist. Preotul giurgiuvean Teodor Simedrea (1886-1971) s-a călugărit în 1924, primind numele de Tit. Ulterior a fost hirotesit arhimandrit, arhieru vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu numele de „Târgovișteanul”, ulterior Episcop al Hotinului și Mitropolit de Bălți. Preot militar în Primul Război Mondial. A publicat, printre altele, valoroase lucrări privind începuturile monahismului în România și cultura medievală.

- „Imnografia și imnografiile Bisericii Ortodoxe” (1931).

Concluzii

Fiecare dintre cei nouăsprezece conferențieri își are propriile merite, intersectându-se adeseori la aceleași ediții, fiind cert faptul că la momentul respectiv și-au găsit cu toții publicul adecvat temelor abordate – unele chiar repetate de la an la an, datorită actualității și interesului de care se bucurau (programul cursurilor era anunțat din timp prin presă, iar auditorii interesați se înscriau, în cunoștință de cauză, achitând sumele necesare găzduirii, asigurării meselor și costului excursiilor incluse).

Nicolae Iorga a sesizat corect importanța pentru auditori a prelegerilor pe teme religioase – și nu numai –, invitând în permanență conferențieri de valoare din rândul clerului. Acest lucru devine cu atât mai necesar în zilele noastre, caracterizate printr-o răsturnare accentuată a scării valorilor în numeroase domenii, fiind de dorit ca și reprezentanți cu renume ai Bisericii Ortodoxe Române să devină parte activă a lucrărilor actualei Universități Populare „Nicolae Iorga” de la Vălenii de Munte.

²⁴ Constantin R. Vasilescu, *Conferențieri...*, p. 103.